Tüskés Gábor

Petőfi-emlékversek kéziratai az 1970-es évekből

Közismert tény, hogy Petőfi Sándor költői életműve meghatározó viszonyítási ponttá vált az elmúlt másfél évszázad irodalomtörténetében és az irodalmi kultuszok történetében. Az utóbbi három-négy évtized kultuszkritikai szemléletű kutatásai felhívták a figyelmet az életmű hatás- és befogadástörténetét átható kisajátító gyakorlatokra, a kultusz mesterségesen konstruált elemeire, funkcióinak folyamatos módosulására.[1] Van olyan felfogás, mely szerint míg az 1970-es évek második feléig Petőfi a közoktatásban példakép, egy nemzeti közösségkép szimbóluma volt elsősorban, ezt követően előtérbe lépett a törekvés a Petőfi-kép aktualizálására, hétköznapivá tételére, alkalmazására és közel hozására a közösségek értékrendjéhez.[2] A 2023-as Petőfi-bicentenárium irodalmi anyagait, ezen belül a Petőfi-emlékversek többségét egy másik megfigyelés szerint „fiatalos" beszédmód, a „közelebb hozás" szándéka, az emelkedett beszédmódtól való elhatárolódás, a deheroizálás, profanizálás és „varázstalanítás" gesztusai jellemzik.[3]

Az 1973-as Petőfi-évforduló jelentős, ám részleteiben ma még kevéssé ismert eseménye volt a költő irodalmi befogadás- és kultusztörténetének. A populáris regiszter évfordulóhoz kötődő alkotásait, köztük például a *Petőfi '73* című filmet,[4] a *János vitéz* című rajzfilmet és Tolcsvay László *Nemzeti dal*-megzenésítését ma is számontartja a köztudat, magának az évfordulónak az előkészítéséről, lefolyásáról és az írók, költők ebben játszott szerepéről azonban keveset tudunk. A Magyar

[1] Lásd például, Jöjjön el a te országod… (Petőfi Sándor politikai utóéletének dokumentumaiból), vál., szerk. Margócsy István, Budapest, Szabad Tér, 1988. A kötet többek között közli a Petőfi Emlékbizottság 1972. márc. 15-ei felhívását, Aczél György 1972. dec. 30-ai ünnepi beszédét, Kállai Gyula cikkét a Népszabadság 1973. márc. 16-ai számából, Ágh István, Csoóri Sándor és Weöres Sándor válaszának részletét a „Petőfi Sándor helye a mai szellemi életben" körkérdésre, Spiró György, Esterházy Péter és Petri György Petőfi-emlékverseit. Petőfi Sándor emlékezete, szerk. Margócsy István, Budapest Osiris, 2022 (Osiris Irodalomtörténetnet. Tanulmányok). A kötet a 296–638. lapokon a 20. század második felének Petőfivel kapcsolatos írásaiból közöl válogatást.

[2] Rákai Orsolya, A kultikus beavatástól a keresőoptimalizálásig. A Petőfi-kultusz pozíciójának változásai a 21. század elején, in: Kelj föl és járj, Petőfi Sándor! 1848 emlékezete a kultúra különböző regisztereiben, szerk. Dobás Kata, Kalla Zsuzsa, Parádi Andrea, Tóth Dóra, Budapest, Petőfi Irodalmi Múzeum, 2021 (PIM Studiolo), 135–160, itt: 153.

[3] Owaimer Oliver – Radnai Dániel Szabolcs, Kerényi Ferenc, Margócsy István és a Petőfi-gépezet. (Szubjektív megjegyzések a Petőfi-évről), Verso, 2023/2, 87–99, itt: 90–92. Vö. például az Alföld című folyóirat 2023/7. számát, melyben a „De lenn a földön van az ég" című Petőfi-költőverseny nyertes pályaműveit és a pályázatra beérkezett verseket közölték.

[4] https://www.mafab.hu/movies/petofi-73-123824.html (Letöltés: 2026. 10. 23.)

Nemzeti Levéltár Komárom-Esztergom Megyei Levéltára a közelmúltban online módon elérhetővé tett az emlékév előkészítésével kapcsolatos néhány dokumentumot, köztük a Petőfi Emlékbizottság 1972. március 15-én közzétett felhívását, melyben az Emlékbizottság nagyszabású megemlékezés-sorozatot kezdeményezett a „szabadságharcos költő" emléke előtti tisztelgésre, és részvételre szólította „a haza határain kívül" élő magyarokat is.[5] Az Emlékbizottság programfüzetet adott ki, melyet a megyei tanácsok Művelődésügyi Osztályai eljuttattak a járási hivataloknak, művelődési otthonoknak, nagyobb könyvtáraknak, a középiskoláknak és a nagyobb általános iskoláknak. A Levéltár elérhetővé tette a Művelődésügyi Minisztérium által az általános és középiskolák irodalomtanárai számára meghirdetett Petőfi-pályázat felhívását és a mellékelt útmutatót is, amelyek szerint a pályázat címe „Hogyan tudom Petőfi eszmevilágát, költészetét közel vinni tanulóimhoz?", benyújtási határideje 1972. október 15-e volt. Közzétették továbbá az 1972/73-as tanév rendjéről szóló miniszteri utasítást és a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtári Osztálya által 1972. december 1-jén kelt felhívást ún. Petőfi-emlékkönyvtárak létesítésére. A dokumentumokból kitűnik, hogy az előkészítés során a tanárok és diákok mellett a társadalom széles rétegeit igyekeztek bevonni a megemlékezésbe, különféle pályázatokkal, vetélkedőkkel és kiállításokkal, beleértve az irodalmi színpadokat, népművelői és művészeti tanfolyamokat és az Országos Diáknapokat is. Az irodalmi folyóiratok 1973-ban Petőfi-emlékszámokat jelentettek meg, amelyek nagy számban közöltek Petőfivel kapcsolatos írásokat, köztük emlékverseket. Az 1973-as Petőfi-évforduló irodalmi anyagát eddig nem vizsgálták módszeresen, annak ellenére, hogy a folyóiratok Petőfi-emlékszámainak többsége online is elérhető.

A felsorolt körülmények szorosan hozzátartoznak az alább bemutatandó kézirategyüttes kontextusához, és segítik annak megértését. A kézirategyüttest körülbelül egy évvel ezelőtt, iratrendezés közben, egy általam gyűjtött, 1975 előtti dokumentumokat tartalmazó kartondobozban találtam meg egy dossziéban. A dosszié hat Petőfi-emlékvers meghatározott célra lemásolt, eredeti szerzői kéziratát tartalmazza, A4-es méretű papírlapok egyik oldalán, arányosan elhelyezve, jól olvashatóan, tollal írva. A szerzők egyik csoportja, Bertók László, Csorba Győző és Fodor András, ma is számontartott és értékelt költő, másik csoportja azonban, Arató Károly, Bárdosi Németh János és Pákolitz István jóval

[5] https://mnl.gov.hu/mnl/keml/hirek/kolto_volt_o_volt_a_kolto_petofi_sandor_szuletese_150_evfordulojanak_unneplese_1973 (Letöltés: 2026. 10. 23.)

ritkábban kerül az irodalomtörténészi, kritikusi figyelem középpontjába. A névsor nem esetleges: öten közülük az 1970-es években Pécsett éltek és a Jelenkor című folyóirat munkatársi köréhez tartoztak. Fodor András Budapesten élt ugyan, de szoros baráti kapcsolat fűzte a Jelenkor korábbi főszerkesztőjéhez, Tüskés Tiborhoz, és a főszerkesztő 1964-es leváltását követően is publikált a folyóiratban.[6] A költők eltérő generációkat képviselnek: a legidősebb köztük Bárdosi Németh János, aki 1902-ben, a legfiatalabb Arató Károly, aki 1939-ben született.

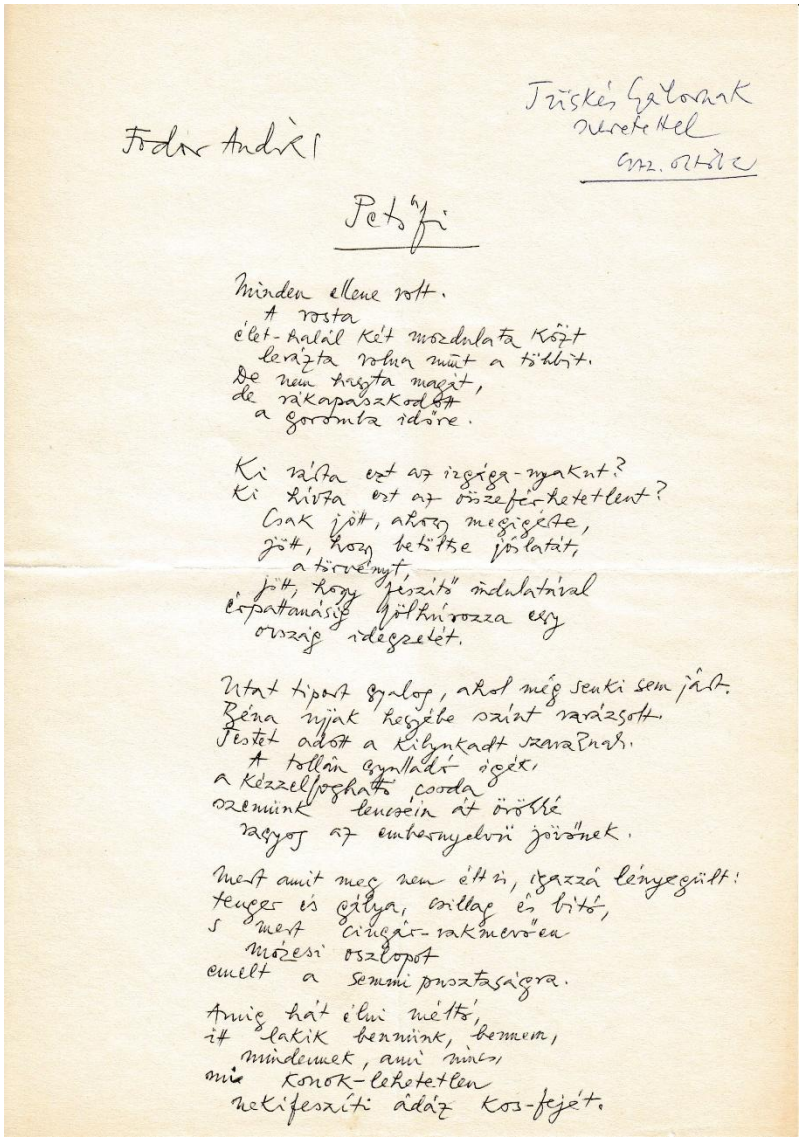
A kéziratok keletkezési idejének és körülményeinek meghatározását segíti három, a versszövegek fölött vagy alatt található keltezés és ajánlás, valamint egy kísérőlevél. Fodor András kéziratán a „Tüskés Gábornak / szeretettel / 972. október" ajánlás,[7] " Pákolitz Istvánén a „Pécs, 1972. dec. 1." keltezés, Bárdosi Németh Jánosén „A Leőwey Klára gimnázium / irodalmi szakkörének. / Petőfi eszméihez legyen / mindig hű a magyar ifjúság. / 1972 december 31." ajánlás olvasható. Bárdosi Németh vers-kéziratához két további, félbevágott A4-es papírlap tartozik. Az egyik egy Tüskés Tiborné Szemes Annához, a pécsi Leőwey Klára Gimnázium magyartanárához és irodalmi szakkörének vezetőjéhez szóló kézírásos kísérőlevél, a másik az ebben a levélben említett „pár vallomásos mondat" kézzel írt szövegét tartalmazza. A „Pécs, / 1972 dec. 20."-ai keltezésű kísérőlevél szövege, amely utal a verskézirat keletkezésének hátterére, a következő: „Kedves Babám, nagyon szívesen küldöm a Petőfihez c. versem kéziratát és egy korábbi Petőfi írásból pár vallomásos mondatot. Sikert a kiállításhoz és még több szívet, megérzést és megértést Petőfihez az ifjúság részéről, mint amiről Berek Kati tv-riportjai adtak hírt. Szeretettel üdvözlöm a Leőwey Klára gimnázium versszerető irodalmi szakkörét. Kezét csókolja: Bárdosi Németh János".[8]

---

[6] A kéziratok terjedelme a versek eltérő hosszúságának megfelelően változatos: Arató Károly, Bárdosi Németh János, Bertók László és Fodor András kézirata egy-egy, Csorba Győzőé két, Pákolitz Istváné három A4-es lap terjedelmű. Bárdosi Németh verse szabályos szonett formában íródott, Aratóé és Bertóké változó hosszúságú, 32 illetőleg 30 sorból álló, belső tagolás nélküli szabadvers. Pákolitzé keretes szerkezetű, öt, változó hosszúságú részre tagolt szabadvers, az első rész előtt és után, valamint a harmadik rész után egy-egy kiemelt sorral. Csorba verse hét, szabályos ötsoros strófából, Fodoré öt, 5–8 soros strófából áll.

[7] Az ajánlás keltezése egyben pontosítja a vers keletkezési idejét: a vers egy másik kéziratának hasonmása a Kortárs c. folyóirat Petőfi-emlékszámában jelent meg, alatta az 1972-es évszámmal. Ez egyben a vers első megjelenése folyóiratban. Kortárs, 17 (1973), 1, 44.

[8] A kísérőlevélben említett, „Petőfiről" címmel ellátott „pár vallomásos mondat" a másik papírlapon a következő: „Petőfiről az az első és talán ma is legmaradandóbb emlékem, amelyet elemista koromban tanítóm festett elém. Ma már tudom, hogy a debreceni tél költőjét ábrázolta ez a kép, ahogy hideg szobában körmébe fujva írta verseit a népről, a nép szabadságáról és emberibb életéről. Különös, hogy azóta is ez a kép ábrázolja előttem a magyar költőt. (Részlet egy Petőfi-írásomból.) (1938.) Bárdosi Németh János". Bárdosi Német János Petőfivel kapcsolatos prózai írásai: Illyés Gyula: Petőfi, Írott Kő, 1937/2., 117–118; Az igazi Petőfi. Illyés Gyula könyve, Nyugatmagyarország, 1938. aug. 1., 2.; Petőfi

Fodor András

Tüskés Gábornak
szeretettel
72. október

Petőfi

Minden ellene volt.
A rossz
élet-halál két mozdulata közt
leszűrte volna múlt a tűzből.
De nem hagyta magát,
de rákapaszkodott
a goromba időre.

Ki választ ezt az izzóra-nyakút?
Ki hívta ezt az összeférhetetlent?
Csak jött, akaró megigézte,
jött, hogy betöltse jóslatát,
a törvényt
jött, hogy „készítő" indulatával
elpatamásig gőzhúrozza egy
ország idegzetét.

Utat tiport gyalog, ahol még senki sem járt.
Béna nyjak helyébe szárat varázsolt.
Testet adott a kilyukadt szavaknak.
A tollán gyulladt ígét,
a kézzelfogható csoda
szemünk lencséin át örökké
ragyog az embernyelvű jövőnek.

Mert amit meg nem élt ki, igazzá lényegült:
tenger és pálya, csillag és bitó,
s mert cinegét-rakmevőben
mózesi oszlopot
emelt a semmi pusztaságra.

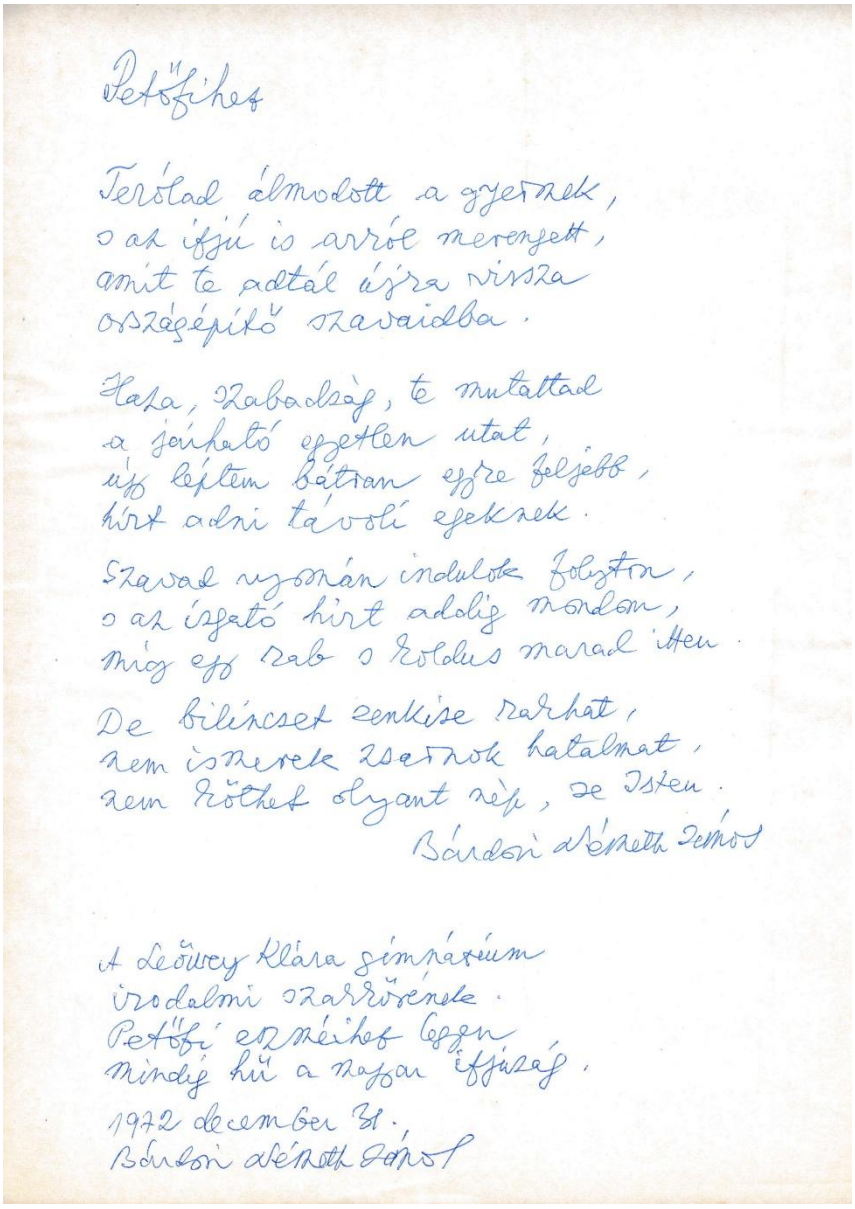
Amíg hát élni méltó,
itt lakik bennünk, bennem,
mindenkiben, aki nincs,
aki korok-leheletlen
nekifeszíti ádáz kos-fejét.

A Fodor András nekem szóló ajánlása és Bárdosi Németh Jánosnak a gimnázium irodalmi szakköréhez címzett ajánlása, továbbá a szakkör vezetőjéhez írt kísérőlevélben említett kiállítás közti ellentmondás csupán látszólagos. A megoldást az adja, hogy az autográf verskéziratok egyik részét nagy valószínűséggel én kértem a költőktől egy általam tervbe vett, de el nem készült Petőfi-pályaműhöz, másik részét a szakkörvezető kérte az általa a Leőwey Klára Gimnáziumban tervezett és megvalósított Petőfi-kiállítás számára. Ez a gimnázium KISZ-szervezetének irodalmi szakköre által, a szakkörvezető irányításával rendezett kiállítás a Martyn Ferenc egyik Petőfi-rajzával illusztrált, nyomtatott meghívó szerint „Petőfi örökösei" címmel 1973. március 1-jén nyílt meg az iskola dísztermében, a megnyitó beszédet Vargha Balázs irodalomtörténész mondta.[9] A kiállítás emlékezetem szerint két fő részből állt: az egyik Petőfi költészetének tárgyi világát mutatta be a diákok által baranyai falvakban gyűjtött használati tárgyak segítségével, a másik a

csodája, Írott Kő, 1942/3., 1. Bárdosi Németh János és Illyés Gyula kapcsolatához ld., Tóth Péter, „A közös származás hosszú ideig közös harcra terelt bennünket". Bárdosi Németh János és Illyés Gyula kapcsolatáról, Vasi Szemle, 56 (2002), 6, 699–718. (Függelékben Bárdosi Németh János 20 db 1937–1980 között Illyéshez írt levelével.)

[9] A meghívó reprodukcióját közli: „Drága Tanárnő!" Irodalom- és művelődéstörténeti források Tüskés Tiborné hagyatékából (1949–1997). Emlékezések (2019, 2021), vál., s.a.r., szerk. Tüskés Anna – Tüskés Gábor, Budapest, Reciti, 2021, 123. A kiállítás vendégkönyvi bejegyzéseihez és „utóéletéhez" lásd, „Drága Tanárnő!", 122–123, 191. https://www.reciti.hu/wp-content/uploads/DragaTanarno_vn.pdf (Letöltés: 2026. 10. 25.)

Petőfi-életmű irodalomra, képzőművészetre és zenére tett hatását dokumentálta. Az emlékversek kéziratait a második rész tárlóiban állították ki. A kiállítás nem volt előzmények nélküli a gimnáziumban: az irodalmi szakkör az 1968/69-es tanévben rendezett, „Petőfi nyomában" témájú tanulmányi kiránduláson Petőfi-emlékhelyeket keresett föl,[10] a szakkörvezető Petőfiről tartott irodalomóráira az egykori diákok évtizedekkel később is élénken emlékeztek.[11]

Petőfihez

Terólad álmodott a gyermek,
az ifjú is arról merengett,
amit te adtál újra vissza
országépítő szavaidba.

Haza, szabadság, te mutattad
a járható egyetlen utat,
új léptem bátran egyre feljebb,
hírt adni távoli ejteknek.

Szavad nyomán indulok folytom,
az írgató hírt adóig mondom,
míg egy szab a Kolduc marad itten.

De bilincset senkise tarthat,
nem ismerek zsarnok hatalmat,
nem törhet olyant vép, se Isten.

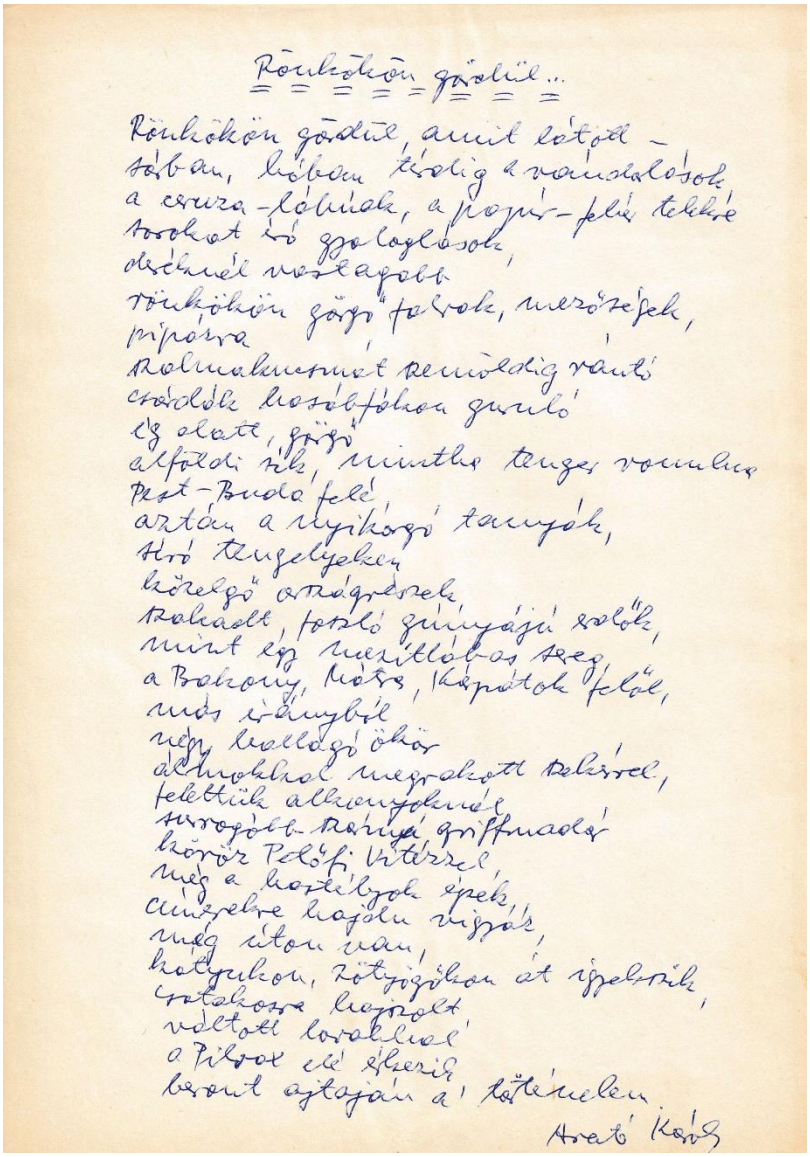
Bárdosi Németh János

A Leövey Klára gimnázium
irodalmi szakkörének.
Petőfi emlékéhez legyen
mindig hű a magyar ifjúság.
1972 december 31.
Bárdosi Németh János

A kéziratok és a versek keletkezési ideje nem minden esetben azonos: Bárdosi Németh János „Petőfihez" című verse 1947-ben jelent meg először a Sorsunk című pécsi irodalmi folyóiratban,[12] azaz több mint negyedszázaddal az 1973-as évforduló előtt, egy másik történelmi korban keletkezett. A Sorsunkban közölt szöveg két ponton kisebb eltérést mutat a kéziratban olvasható és az 1972-ben szerzői kötetben megjelent változattól: míg a Sorsunk-beli változat első strófájának 3. sorában „amit te hordtál összevissza," a kéziratban és a kötetben „amit te adtál újra vissza", a harmadik strófa 1. sorában a Sorsunk-beli változatban

[10] Véghelyi Erzsébet – Balázs Ilona, Napló az irodalmi szakkör 1968–1969-es tanévben megtett kirándulásáról, in: „Drága Tanárnő!", 162–166.
[11] Ld. pl., „Drága Tanárnő!", 387, 392, 439, 447.
[12] Bárdosi Németh János, Petőfihez, Sorsunk, 7 (1947), 9, 511.

„Szavad után nyomulok folyton,”, a kéziratban és a kötetben „Szavad nyomán indulok folyton,” olvasható.[13] Mindkét eltérés tudatos szerzői változtatás eredménye. Sajtómegjelenés a hat vers közül egyedül ennél, a keletkezéstől számított jelentős időbeli eltolódással, az 1973-as évforduló előtt és után regisztrálható.[14] A többi öt emlékvers 1972-ben, az évforduló kapcsán keletkezett, közülük négy, Arató Károly „Rönkökön gördül…”, Bertók László „Petőfi”, Csorba Győző „Két szem. Petőfinek” és Pákolitz István „Gyehenna-idő” című verse a Jelenkor, Fodor András „Petőfi”-je a Kortárs 1973/1-es Petőfi-számában látott napvilágot először.[15] Fodor András verse, aki az évfordulón prózai írásban is megemlékezett a költőről,[16] ezt követően *Az idő foglya* című, 1974-ben kiadott szerzői kötetben jelent meg.[17] Arató, Bertók, Csorba és Pákolitz emlékversei rövidebb-hosszabb idő múlva ugyancsak megjelentek szerzői

Rönkökön gördül...

Rönkökön gördül, amit látott –
tóban, lóban tízóráig a vadászatok
a cserga-lóháti, a fogyó-fehér tekére
tsokat ívó galoglások,
alsónál vastagabb
rönkökön gágog tatrok, mezőzsejek,
pipaszra
kolumbusmust szemöldökig vánt
csárdák hosszúfokon gurító
ég alatt, gágog
alföldi sík, mintha tenger vonulna
Pest–Buda felé,
aztán a nyikorgó tanyák,
Itró tengelyeken
közelgő országrészek,
tokaadt, fotsó gúnyájú szalók,
mint egy menetlőlobas szeg
a Bakony, Mátra, Kárpátok felől,
más irányból
vagy hallgató ölnör
álmokból megrakott szekérrel,
felettük allegorikus
surrogóbb-tárnyú griffmadár
körnör Petőfi Viktorral,
még a hosszúlyok épek,
címzetre hagyott vigyák,
még úton van,
hatgyakon, zötyögőkön át igyekszik,
gatakosra kaszolt
voltott lovakkal
a Pilvax elé sherig
besurt ajtajáin a' kötélnekem

Arató Károly

[13] Első megjelenése kötetben: Bárdosi Németh János, Fehér pille, Budapest, Magvető, 1972, 64. További megjelenése a költő emlékverseket tartalmazó posztumusz kötetében, 1948-es évszámmal: Bárdosi Németh János, Magyar Múzsa, Budapest, Szépirodalmi, 1982, 75.

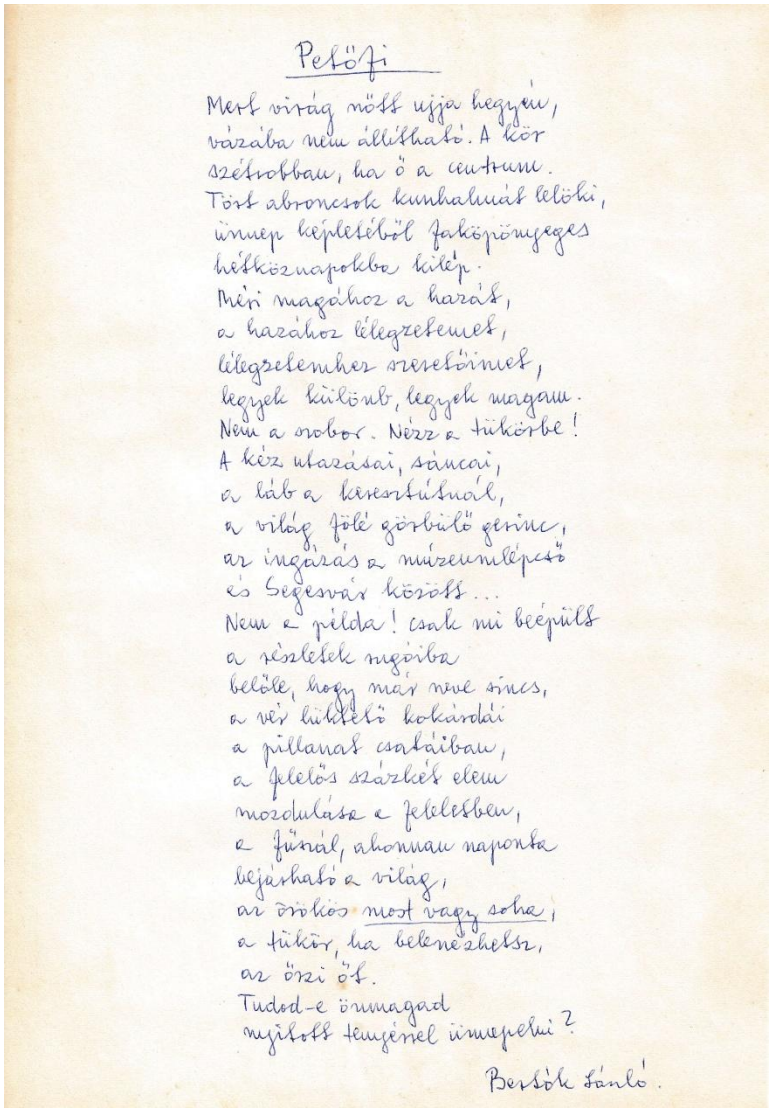
[14] Dunántúli Napló, 1972. dec. 24., 303. szám, Karácsonyi melléklet, 8.; Népszava, 1975. márc. 15., 103. évf., 63. szám, 8.

[15] Jelenkor, 16 (1973), 1, 7–8 (Pákolitz István), 23 (Csorba Győző), 55 (Arató Károly), 69 (Bertók László). Lásd még, 6. jegyzet.

[16] Fodor András, Petőfi szeme (A puszta télen), Forrás, 5 (1973), Petőfi-különszám, 56–57.

[17] Fodor András, Az idő foglya, Budapest, Szépirodalmi, 1974, 123–124. (Az „Élni tovább” című ciklusban.) További megjelenések szerzői kötetben: Fodor András, Kélt újra jel. Válogatott versek 1947–1977, Budapest, Szépirodalmi, 1979, 366–367; Uő., Különös szép hajsza. Összegyűjtött versek I. 1944–1976, s.a.r. Fodor János, Budapest, Gondolat, 2013, 432–433.

kötetekben.[18] Pákolitz verskézirata két ponton szintén eltér a kötetbeli változattól: a második rész utolsó előtti sorában a kéziratban „Itt volt az istenlábátmegfoghatjuk-idő”, a nyomtatott változatban „Itt volt az istenlábátfoghatjuk-idő” olvasható; a harmadik részben „A szárnyas szó után mankón vánszorgó tett ideje” sor után a kéziratban hiányzik a következő három – köztük a címadó – sor: „Gyehenna-idő / Sültgalambvárók idétlen bávászkodása / Világringyóvá züllesztett nővérünk gyümölcstelen ideje”. Nehéz eldönteni, hogy másolói figyelmetlenség vagy utólagos beavatkozás – a „meg” igekötő elhagyása, illetőleg három sor utólagos betoldása – az oka az eltéréseknek.

Petőfi

Merő virág nőtt ujja hegyén,
vázába nem állítható. A kör
szétrobban, ha ő a centrum.
Tört abroncsok kunhalmát lelöki,
ünnep képletéből fakópiros
hétköznapokba lép.
Méri magához a határt,
a határhoz lélegzetemet,
lélegzetemhez szeretőimet,
legyek különb, legyek magam.
Nem a szobor. Nézz a tükörbe!
A kéz utazásai, sáncai,
a láb a keresztútnál,
a világ fölé görbülő gerince,
az ingázás a múzeumlépcső
és Segesvár között...
Nem a példa! csak mi beépülő
a részletek mögötte
belőle, hogy már nevet sincs,
a vér lüktető kokárdái
a pillanat csakában,
a feltörő szárazság elem
mozdulása a feltörésben,
a fűnél, ahonnan naponta
lejárható a világ,
az örökös most vagy soha,
a tükör, ha belenézhetsz,
az őszi ősz.
Tudod-e önmagad
nyílott tengerén ünnepelni?

Bertók László.

Történeti perspektívából nézve az emlékversek (hommage-versek) egy nehezen körülhatárolható, heterogén szövegcsoportot alkotnak, amely szerteágazó formai és tartalmi jegyeket mutat; az alkalmazott műfaji sémák, beszédnemek és beszédmódok, motívumok, retorikai-poétikai alakzatok rendkívül változatosak. A versek közös sajátossága, hogy rendszerint közvetlenül irányítják a figyelmet a megidézett személyre, alkotóra. A költők sokféleképpen viszonyulnak az emlékezői szokásrendhez és reprezentáció elvárásaihoz; maguk a szövegek eltérő használati módokat tesz-

[18] Arató Károly, Néma verseny. Válogatott és új versek, Pécs, Baranya Megyei Könyvtár, 1987 (Pannónia Könyvek), 115; Bertók László, Emlékek választása, Budapest, Magvető, 1978, 78–79 („Vaskonty a fején” c. ciklusban); Uő., Hóból a lábnyom. Válogatott és új versek, Budapest, Magvető, 1985, 68–69; Uő., Platón benéz az ablakon. Versek, 1954–2004, Budapest, Magvető, 2005, 73–74; Csorba Győző, Anabázis, Budapest, Magvető, 1974, 33–34 („Válaszok” c. ciklusban); Uő., Összegyűjtött versek, Budapest, Magvető, 1978, 505–506; Pákolitz István, Koronák, Budapest, Magvető, 1974, 100–103 („Tűzkorona” c. ciklusban, a kötet záróverse).

nek lehetővé. Napjaink költészetében az emlékvers ismét reneszánszát éli, némely életműben megfigyelhető a szövegtípus kisebb-nagyobb mértékű inflációja.[19] A kritika és az irodalomtörténet-írás sokáig fenntartásokkal viszonyult ehhez a verscsoporthoz, elsősorban az alkalmi jelleg és a topikus kifejezésformák használata miatt, az utóbbi időben azonban felismerte poétikai, mentalitás- és kultusztörténeti jelentőségét.

A Petőfi-emlékversek hatalmas korpuszából, melynek kimagasló korai darabja Arany János „Emlények" (1851–1855) című, kiterjedt poétikai hatástörténettel rendelkező, sokféleképpen értelmezett versciklusa, csupán az 1867-ig terjedő időszakban megjelent verseket kutatták módszeresen. A korai Petőfi-emlékezetet vizsgáló Owaimer Oliver megállapítása szerint az első évtizedekben keletkezett versek túlnyomó többsége az alkalmi költészet sematikus mintáit követi, a társadalmi gyász jegyében, az emlékállítás szándékával készült, és eltérő kulturális pozícióból, sokféle érdekből próbálta felhasználni Petőfi alakját, figyelmen kívül hagyva a költői megszólalás feltételeit és csapdahelyzeteit.[20] A beszédnemek, toposzok, motívumok és alakzatok gyakran ismétlődnek és összemosódnak; ezek egy része mind a mai napig újra és újra megjelenik a verscsoportban. Az utóbbi évtizedek költőileg érvényes Petőfi-emlékversei közül Farkas Árpád „Fehéregyháza, 1849" című verse említhető példaként.

A hat emlékvers közül Bárdosi Németh János Petőfi-szonettje a megszólítás gyakran használt alakzatára épül („Terólad álmodott a gyermek,"), miközben a lírai én a gyermekkortól végig kísérő Petőfi-élményre reflektál. Csorba Győző Petőfi „röntgen-erejű, hatalmas" szemeinek motívumát veszi alapul, Bertók László „az örökös *most vagy soha*" gondolatát állítja a középpontba. Pákolitz István versét fiktív negatív minősítések sorozata és azok hatásos cáfolata, múlt, jelen és jövő párhuzamba állítása, erőteljes képek sora alkotja. Arató Károly Petőfi Pest-Budára vezető útját helyezi látomásos keretbe, Fodor András „a goromba időre" rákapaszkodó, „egy ország idegzetét" fölhúrozó, a „kilyukadt szavaknak" testet adó, a „konok-lehetetlen"-nek „ádáz kos-fejét" nekifeszítő Petőfi alakját idézi.

Az emlékversek kéziratai ráirányítják a figyelmet a Petőfi-kép középiskolai formálásának egyik tanórán kívüli, a kortárs és közel kortárs költészet alkotásait bevonó lehetőségére, a versek elemzése azonban nem

[19] Vö. pl., Márkus Béla, Hommage-versek Nagy Gáspár költészetében, I–II, Magyar Napló, 31 (2019), 7, 25–31; 31 (2019), 8, 21–28.

[20] Owaimer Oliver, A költő születése. A Petőfi-emlékezet kialakulása, Budapest, Akadémiai, 2025, V.2. „Szegény Sándor, szegény Sándor!" (Petőfi a költészetben) c. fejezet.
https://mersz.hu/dokumentum/m1326ksz__1/#m1326ksz_book1 (Letöltés: 2026. 10. 24.)

ennek az írásnak a feladata. Valamennyi a nyilvános Petőfi-emlékezet és kultusz keretei közé illeszkedik, ugyanakkor betekintést enged a lírai én személyes szférájába, és bensőséges lírai magánbeszédként is olvasható. Csak részben sorolhatók be a „hagyományos" Petőfi-emlékversek közé: bár a közösségre vetítés tendenciája jelen van itt is – mint például „örök apánk ez a százötvenéves / félig kamasz," (Csorba Győző) –, a konvencionális elemek száma kevés, használatuk többnyire reflektált, invenciózus. A költők igyekeznek elkerülni Petőfi tárgyiasítását, eszközjellegű használatát, idealizáló bekebelezését. A forradalmi szemantika mérsékelt vagy teljesen hiányzik, a haza- és szabadság-retorika visszafogott, mint például Bárdosi Németh versében: „Haza, szabadság, te mutattad / a járható egyetlen utat." Az alanyi, elégikus beszédmód és a harmadik személyű fogalmazás uralkodik. A poétikai kidolgozottság figyelemre méltó, helyenként szürreális képzetek is felbukkannak, mint például: „felettük alkonyoknál / surrogóbb szárnyú griffmadár / köröz Petőfi Vitézzel." (Arató Károly). Megjelennek ismert Petőfi-motívumok variációi – mint például „négy ballagó ökör / álmokkal megrakott szekérrel," (Arató Károly) –, többször előfordul életrajzi helyszínek versbe szövése, mint például „az ingázás a múzeumlépcső / és Segesvár között." (Bertók László). A hang mérsékelt, ritkán emelkedett, kultikus kijelentések, mitikus és vallási analógiák, hiperbolikus megfogalmazások, szakrális metaforák – mint például „Betyárcsárdák csikóskurjantású Apollója" (Pákolitz István), „mózesi oszlopot / emelt a semmi pusztaságra." (Fodor András) – csupán elvétve fordulnak elő. A jelen idő összevetése Petőfi jelenével, a kordiagnózis és a rejtett korkritika a versek egy részében fontos strukturáló tényező.

Képek
1. Fodor András *Petőfi* c. versének szerzői kézirata
2. Bárdosi Németh János *Petőfihez* c. versének szerzői kézirata
3. Arató Károly *Rönkökön gördül…* c. versének szerzői kézirata
4. Bertók László *Petőfi* c. versének szerzői kézirata